

СЕКЦІЯ 5 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.432.009.12(477.73)

Банєва І.О.

*доктор економічних наук, професор
Миколаївського національного аграрного університету*

Назарій В.Ю.

*студентка факультету менеджменту
Миколаївського національного аграрного університету*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

WAYS OF FORMATION OF COMPETITIVENESS OF AGRARIAN ENTERPRISES OF THE NOVOBUZHNSKY DISTRICT OF MYKOLAYIV REGION

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні питання формування конкурентоспроможності аграрних підприємств Новобузького району Миколаївської області. Визначено основні проблеми, пов'язані з формуванням конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств району. Зазначено окремі складові формування та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, розвиток, сільське господарство, інновації.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены основные вопросы формирования конкурентоспособности аграрных предприятий Новобузьского района Николаевской области. Определены основные проблемы, связанные с формированием конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий района. Указаны отдельные составляющие формирования и повышения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, развитие, сельское хозяйство, инновации.

ANNOTATION

The article deals with the main issues of formation of competitiveness of agrarian enterprises of the Novobuzhnsky district of Mykolaiv region. The basic problems connected with formation of competitiveness of agricultural enterprises of the district are determined. Certain components of formation and increase of competitiveness of agricultural enterprises are noted.

Keywords: competition, competitiveness, development, agriculture, innovations.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку країни проблеми досягнення та підтримання високого рівня конкурентоспроможності набувають якісно нового змісту. Потрібні кардинальні зміни у виборі пріоритетів економічного розвитку в глобальній конкуренції та традиційного набору чинників, здатних забезпечити конкурентні переваги у довгостроковій перспективі [1].

Проблема підвищення конкурентоспроможності посідає одне з провідних місць в економічному аналізі різних суб'єктів господарської діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання конкурентоспроможності підприємств розглядалися в роботах багатьох вчених, таких як, зокрема, Г.Л. Азоев, І.О. Банєва, Н.Г. Міценко, Л.В. Прокопець [2–6]. Однак чимало питань потребують подальшого дослідження, насамперед питання формування конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи значний внесок науковців у розроблення названих питань, потрібно визнати, що наукові й практичні проблеми, пов'язані з формуванням конкурентоспроможності окремого району, залишаються розкритими та обґрунтованими, адже вони динамічні. Потреба комплексного вивчення рівня конкурентоспроможності Новобузького району Миколаївської області є очевидною.

Мета статті полягає у визначенні основних проблем, пов'язаних із формуванням конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Новобузького району, та шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція – об'єктивний економічний закон розвинутого товарного виробництва, дія якого для товаровиробників є зовнішньою примусовою силою для підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва прискорення НТП, впровадження нових форм організації виробництва тощо.

Формування та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва належать до пріоритетних завдань національного економічного розвитку. Це визначається винятковим значенням аграрного підприємства у забезпеченні сталого розвитку аграрного ринку, здійсненні зовнішньоекономічних зв'язків, створенні продовольчої безпеки держави.

Тільки конкурентоспроможні підприємства можуть виробляти продовольчу продукцію відповідно до вимог міжнародних стандартів, а також зможуть використати переваги міжнародного співробітництва в інвестуванні, кредитуванні, сертифікації, страхуванні, науково-технічному забезпеченні сільськогосподарського виробництва та реалізації продовольчих товарів.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства перш за все залежить від оптимально вибраної спеціалізації, можливості диверсифікації виробництва, наявності і рівня використання виробничо-ресурсного потенціалу, асортименту представленої на ринку продукції, правильного вибору цінової стратегії та маркетингової діяльності.

Для аграрного підприємства конкурентоспроможність – це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції та його ресурсним потенціалом, платоспроможністю й інвестиційною привабливістю підприємства.

З іншого боку, під конкурентоспроможністю слід розуміти здатність виробляти продукцію, яка користується попитом на ринку, брати участь у боротьбі за покупця, а також шукати напрями збільшення своєї частки на ринку. Велику роль у формуванні конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств відіграють такі зовнішні фактори:

1) природно-кліматичні умови, здатність деяких видів продукції швидко псуватися, випадкові події;

2) винаходи, технологічний прорив;

3) кон'юнктура ринку, конкурентне середовище;

4) нормативно-правові та патентні вимоги й стандарти тощо; частина цих факторів підпадає під регулятивний вплив держави, роль якого в сучасних умовах кризи та природно-техногенної нестабільності посилюється [5].

Новобузьжя має значний ресурсний потенціал для формування високотехнологічного

аграрного сектору, здатного забезпечити продовольчу безпеку населення району, розширення сировинної бази для харчової промисловості.

Виробництво сільськогосподарської продукції в районі здійснюють 23 сільськогосподарських підприємства різних форм власності та господарювання, 179 фермерських господарств, понад 5 тис. одноосібників. У 2016 р. площа сільськогосподарських угідь у володінні і користуванні всіх категорій господарств Новобузького району зменшилась на 4,9 тис. га порівняно з 2011 р.

У галузі сільського господарства протягом звітної періоду обсяги виробництва валової продукції у постійних цінах 2010 р. зросли зі 116,7 млн. грн. до 135,8 млн. грн. (рис. 2).

Відзначимо зростання вартості валової продукції сільського господарства у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 5,9 млн. грн. Але досягнути найбільшого показника за п'ять років у 156,5 млн. грн. (2013 р.) поки що не вдалося.

Господарства Новобузького району переважно спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, оскільки питома вага цієї галузі у виручці від реалізації сільськогосподарської продукції складає в середньому за три останні роки (2014–2016 рр.) 90,6% (рис. 3).

У 2016 р. в господарствах Новобузького району переважає зернова спеціалізація. Основними культурами рослинництва в районі є зернові (озима пшениця, ярий та озимий ячмінь, кукурудза) – 32,2%, а також технічні культури (соняшник) – 58,5%.

Тваринництво складає 7,5% грошових надходжень у структурі товарної продукції. Серед тваринницької продукції лідерами є виробництво м'яса свиней – 2,8%. Виробництво м'яса ВРХ та молока складає 1,9% та 2,8% відповідно.

Ефективність підприємницьких структур аграрної сфери економіки значною мірою обумовлюється регіональними особливостями їх функціонування, спеціалізацією та природно-кліматичними умовами.

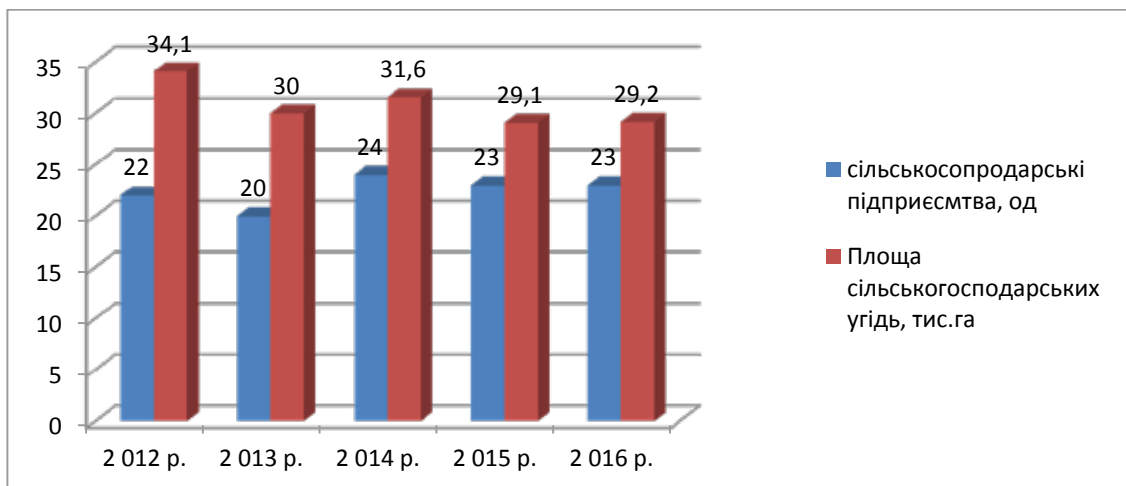

Рис. 1. Динаміка ресурсного потенціалу Новобузького району у 2012–2016 рр.

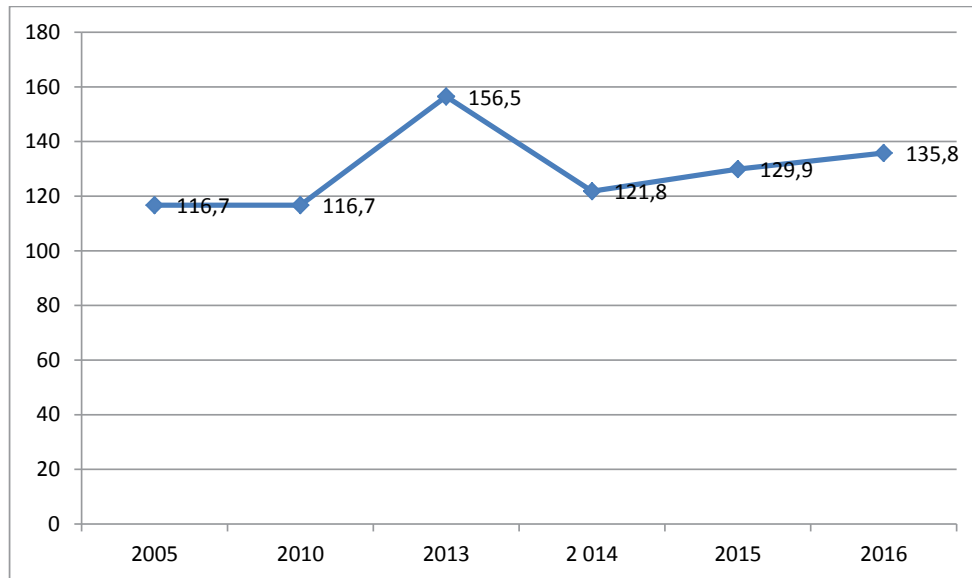

Рис. 2. Динаміка вартості валової продукції сільськогосподарського району у 2005–2016 рр., млн. грн.

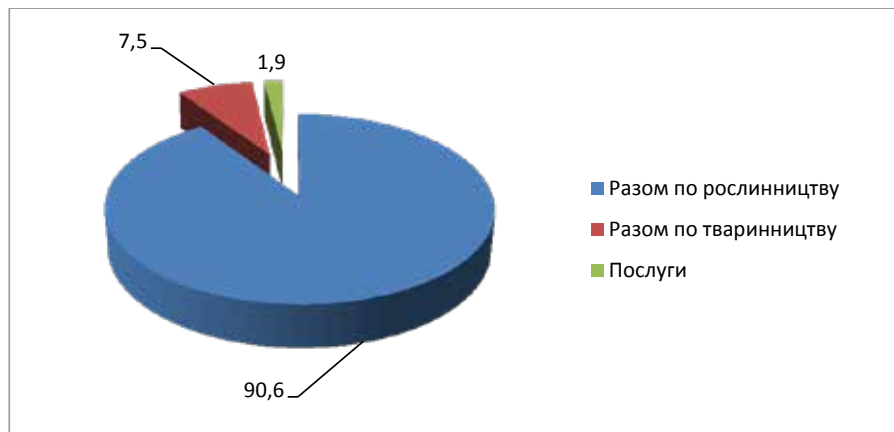

Рис. 3. Структура грошових надходжень від реалізації товарної продукції в господарствах Новобузького району в середньому за 2012–2016 рр.

Як зазначили дослідження, показники ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств Новобузького району значно нижче середніх показників по області загалом (табл. 1).

Загальний рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах району має уповільнено позитивну тенденцію та у 2016 р. становив 32,2% по зерновим та зернобобовим культурам, а по соняшнику – 53,2%. Водночас спостерігається позитивна тенденція ефективності виробництва молока.

Сукупність впливу всіх факторів віддзеркалюють такі показники, в основу яких покладено витрати виробництва (ціна, рівень рентабельності), міру насичення даним видом продукції (обсяг виробництва і реалізації продукції, рівень товарності), рівень купівельної спроможності споживачів (рівень життя людини, доходи громадян). При цьому важливою конкурентною

перевагою товарів сільськогосподарського району є їхня мінімальна собівартість, яка дає можливість призначати нижчі реалізаційні ціни [6].

Для підвищення конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників необхідно підвищити ефективність внутрішнього аграрного виробництва. Проблемою залишається технологічне відставання сільськогосподарського виробництва країни порівняно з розвинутими країнами світу. Україна програє за головними показниками ефективності виробництва, такими як продуктивність праці, техніко-технологічна забезпеченість, енергоємність, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність худоби. Катастрофічно зменшуються технічні ресурси господарств, ще не набули широкого впровадження сучасні новітні технології, відсутня система фінансового забезпечення галузей.

З метою забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств та поси-

Таблиця 1

**Економічна ефективність реалізації основної продукції
у сільськогосподарських підприємствах Новобузького району**

Показники	Роки					2016 р. у % до 2013р.
	2012	2013	2014	2015	2016	
Результати від реалізації зернових та зернобобових культур						
Кількість реалізованої продукції, ц	184 670	183 718	338 155	270 950	270 000	146,2
Собівартість 1 ц, грн.	142,75	117,84	141,91	189,64	259,39	181,7
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	160,76	138,07	182,01	267,23	343,01	213,4
Прибуток (збиток) 1 ц, грн.	3 325,9	3 717,2	13 560,2	21 021,5	22 578	678,9
Рівень рентабельності, %	12,6	17,2	28,3	40,9	32,2	x
Результати від реалізації соняшнику						
Кількість реалізованої продукції, ц	253 280	191 830	187 409	180 480	211 552	83,5
Собівартість 1 ц, грн.	242,51	199,71	261,26	488,77	570,36	235,2
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	355,42	307,75	399,72	764,13	873,61	245,8
Прибуток (збиток) 1 ц, грн.	28 598,4	20 725,5	25 948,3	49 698,1	64 153	224,3
Рівень рентабельності, %	46,6	54,1	53,0	56,3	53,2	x
Результати від реалізації молока						
Кількість реалізованої продукції, ц	20 968	20 838	21 539	18 245	15 080	71,9
Собівартість 1 ц, грн.	245,23	202,34	269,23	305,92	308,79	125,9
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	217,26	286,26	303,12	369,13	421,74	194,1
Прибуток (збиток) 1 ц, грн.	-586,4	1748,7	729,8	1153,2	1703,4	x
Рівень рентабельності, %	-11,4	41,5	12,6	20,7	36,6	x

лення їх позицій на аграрному ринку основним пріоритетом має стати реалізація внутрішніх чинників забезпечення їх конкурентоспроможності, таких як:

– розробка оптимальної програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх можливостей використання наявного ресурсного потенціалу, що дасть змогу оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель та інших ресурсів;

– поглиблення інтеграційних процесів і кооперування діяльності, що забезпечить високий рівень вирішення проблем маркетингової діяльності та матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва;

– розробка власної стратегії розвитку з урахуванням досвіду конкретного підприємства та особливостей його діяльності, реалізація якої забезпечить формування стійкої конкурентної позиції на ринку.

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо окремі складові формування та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: розвиток ринкової інфраструктури в сільськогосподарській місцевості; поліпшення якості виробленої сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів; подолання невдалої інтеграції науки та вироб-

ництва; розробка програми створення галузевих зон із виробництва найперспективніших видів продукції, яка має конкурентні переваги на світовому ринку; використання стратегічних технологій та нових форм господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Порудєєва Т.В. Конкурентоспроможність України у контексті глобалізації та євроінтеграційних процесів / Т.В. Порудєєва // Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-14-2016/22-vipusk-14-gruden-2016-r/2540-porudeeva-t-v-konkurentospromozhnist-ukrajini-u-konteksti-globalizatsiji-ta-evrointegratsijnikh-protsesiv>.
2. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
3. Банева І.О. Проблеми розвитку конкурентоспроможності на основі мобілізації внутрішніх ресурсів / І.О. Банева // Вісник Уманського національного університету садівництва. Економічні науки. – 2011. – № 23. – С. 55–61.
4. Міценко Н.Г. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах / Н.Г. Міценко, О.С. Смик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 243–247.
5. Прокопець Л.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Л.В. Прокопець // Збірник наукових праць Буковинського Університету. – 2011. – № 7. – С. 37–47.